

Електронне наукове фахове видання "Ефективна економіка" включено до переліку наукових фахових видань України з питань економіки (Наказ Міністерства освіти і науки України від 29.12.2014 № 1528)

Ефективна ЕКОНОМІКА

Дніпропетровський державний аграрно-економічний університет

№ 6, 2013 [Назад](#) [Головна](#)

УДК 336.011

*І. А. Ломачинська,
к. е. н., доцент кафедри економічної теорії та історії економічної думки,
Одеський національний університет імені І. І. Мечникова, м. Одеса*

ФОРМУВАННЯ СУЧАСНОГО КОНЦЕПТУАЛЬНОГО ПІДХОДУ ДО ВИЗНАЧЕННЯ СУТНОСТІ ФІНАНСІВ ПІДПРИЄМСТВ

*І. А. Lomachynska,
PhD in Economics, Associate professor, Department of Economic Theory and History of Economic Thought,
Odessa I. I. Mechnikov national university, Odessa*

FORMATION OF MODERN CONCEPTUAL APPROACH TO DEFINING THE ESSENCE OF ENTERPRISE FINANCES

В статті досліджено підходи до аналізу сутності фінансів підприємств у вітчизняній та зарубіжній економічній літературі. Обґрунтовано трансформацію основних характеристик фінансів підприємств в умовах сучасного розвитку економічної теорії та практики.

This article describes the approach to the analysis of the essence of enterprise finances in the domestic and foreign economic literature. Studied the main characteristics of the transformation of finance of the companies in the modern economic theory and practice.

Ключові слова: *фінанси підприємств; сутність фінансів підприємств; класична, неокласична, інституційна теорія фінансування; управління фінансами підприємств.*

Keywords: *finance of the companies; essence of finance of the companies; classical, neoclassical, institutional theory of finance; management of finance of the companies.*

Фінанси підприємств є важливим елементом національної економіки, ефективність функціонування якого забезпечує конкурентоспроможність суб'єктів господарювання на основі впровадження новітніх технологій, формування нематеріальних активів в умовах зростання темпів НТП, розширення й диверсифікації товарного портфелю, впровадження механізмів підвищення ефективності менеджменту, забезпечення умов реалізації стратегічного розвитку. Саме тому ефективне управління фінансами підприємств є важливим чинником відновлення фінансової спроможності, прибутковості як на мікро-, так і мезо-, та макрорівнях.

У сучасних умовах розбудови суспільства, розвитку реального сектору економіки важливого значення набуває теоретико-методологічний підхід до аналізу фінансів національних підприємств, що обумовлено, по-перше, довготривалою неефективною трансформацією соціально-економічних відносин; по-друге, економічності й фінансово невідзначеності внаслідок структурної кризи національного господарства, світової фінансово-економічної нестабільності.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Необхідність своєчасного удосконалення організації фінансів суб'єктів господарювання в умовах дії ринкових механізмів обумовлює значний інтерес до питання теоретико-методологічного обґрунтування категорії фінансів підприємства. Теоретичні основи та принципи управління ними представлені в працях зарубіжних теоретиків, зокрема, М. Абрютіної, І. Балабанова, П. Бароле, В. Бочарова, Р. Брейлі, О. Васіної, А. Грачова, Ж. Депаляна, Ж.-П. Жобарта, М. Крейніної, С. Коена, А. Ковальова, Б. Коласа, С. Кувшинікової, С. Майерса, Е. Маркар'яна, Дж. Мейнсона, А. Мен'є, Р. Сайфуліна, О. Стоянової, А. Роя, І. Романе, М. Русака, Е. Нагашева, В. Терьохіна, Ж. Франсона, Дж. ван Хорна, А. Шеремета та ін. Необхідність розв'язання теоретико-методологічних, організаційних, практичних проблем системи управління фінансами національних підприємств та її подальше реформування розглядається в працях вітчизняних вчених В. Андрущенко, М. Білик, О. Білоусової, І. Бланка, В. Забродського, В. Зінченко, І. Зятковського, М. Кизима, А. Поддєрьогіна, Т. Смовженко, В. Суторміної, О. Терещенко, Т. Унковської, В. Федосова й ін.

Формулювання цілей статті. Разом з тим, питання концептуального обґрунтування сутності фінансів підприємств ще не має достатньо прийнятної рівня досконалості. На даний час окремі засади залишаються недостатньо опрацьованими, а отже, потребують подальшого дослідження. В контексті цього метою даної статті визначено теоретичне обґрунтування сутності фінансів суб'єктів господарювання, що в подальшому дозволить удосконалити систему фінансового управління вітчизняними підприємствами відповідно до сучасних умов господарювання.

Виклад основного матеріалу дослідження. Радянська економічна наука, яка довгий час домінувала в нашій країні, на відміну від західної економічної думки, значну увагу приділяла фінансам на макроекономічному рівні, а фінанси підприємства сприймалися як похідні. Теоретик соціалістичних фінансів А. Бірман визначав, що фінанси – це економічний процес руху ресурсів у грошовій формі, тобто це сукупність специфічних грошових відносин з формування, розподілу та використання грошових фондів щодо виконання функцій, задач держави, забезпечення процесу відтворення [1]. Проявляються фінанси за допомогою опосередкування руху вартості ВВП, визначеного закономірностями розвитку матеріального виробництва, необхідністю дотримання пропорцій відтворення. При цьому рух вартості ВВП на всіх стадіях відтворювального циклу супроводжується трансформацією його частин у фінансові ресурси й, окрім того, чітко не відображає опосередковуючу у цілому ролі фінансів.

Дослідження сучасних вітчизняних вчених-економістів на рубежі XX-XXI ст. сформували дві концепції щодо трактування суті фінансів – розподільної й відтворювальної. Однак ідея суто відтворювальної природи фінансів, яким не властиво брати участь у створенні вартості, була завжди недостатньо обґрунтованою, і тому панівною концепцією стала розподільча. Разом із тим, розподільний характер фінансів не дає можливості розкрити їх специфіку та суть як економічної категорії й представляє єдину характерною ознакою фінансів «формування й використання фондів фінансових ресурсів у процесі руху вартості валового внутрішнього продукту» [2]. Така характеристика, безумовно, на думку І. Зятковського [3], дає можливість визначити відмінність фінансів від інших економічних категорій, але не достатня, оскільки не передбачає обслуговування розподільчих процесів, які й забезпечують формування фінансових ресурсів. Крім того, саме співіснування фінансів з іншими економічними категоріями ще раз підтверджує, що й розподільний характер є властивою ознакою фінансів.

Погляди сучасних українських та російських економістів-вчених, що належать до однієї економічної школи, майже не змінилися із часом. У той же час, їх підходи відрізняються, й усіх економістів, що досліджують проблеми фінансів, можна поділити на дві групи. Представники першої – В. Білоліпецький [4], Г. Вознюк, А. Єпіфанов, А. Загородній [5], А. Поддєрьогін [6], Т. Смовженко, вважають, що фінанси – це грошові відносини щодо формування, розподілу та використання грошових доходів та фондів у процесі відтворення. В той же час, оподаткування, страхування, які є фінансовими категоріями, не можна віднести ні до жодної функції грошей. Інша група – М. Білик [7], І. Бланк [8], О. Василик [9], С. Мочерний [10], Л. Павлова [11], – характеризують фінанси як частину економічних відносин – розподільчих, які опосередковуються грошима, оскільки фінанси є похідною від товарно-грошових відносин і відображають лише їх певну сферу – обслуговування конкретних видів руху грошових фондів, що включаються до фінансових ресурсів. Однак не всі з них разом із визначенням розподільчої природи фінансів обґрунтовують відтворювальну, яка відображає обслуговування розподільчих процесів й забезпечує подальше формування фінансових ресурсів. Зустрічаються в

літературі й характеристики фінансів як категорії електичного типу, тобто такі, що не мають концептуального підходу до суті фінансів як економічної категорії. Так, І. Зятковський [3, с. 18] до таких відносить твердження В. Буряковського, який визначає фінанси як сукупність економічних, грошових відносин, що виникають у процесі виробництва, розподілу і використання сукупного суспільного продукту, національного багатства і пов'язані з формуванням, розподілом і використанням валового доходу, грошових нагромаджень і фінансових ресурсів підприємства [12].

Відомі зарубіжні економісти Ф. Тейлор, Д. Брюмергоф трактують фінанси як певну сукупність інститутів. У тлумачному словнику І. Бернара і Ж.-К. Колі [13] фінанси взагалі визначаються як мистецтво, функція, професія, що пов'язані з валютою або грошима. При цьому, фінанси асоціюються з фінансовою діяльністю й походять від «флег» «платити», у множині «фінанси» суб'єктів господарювання вказують на стан його капіталу, прикметник «фінансовий» характеризує ділові відносини або організації, які в основному мають діло із грошима, дієслово «фінансувати» означає факт здійснення, при необхідності, виплати або залучення необхідних коштів, а для того, хто здійснює їх збір, – можливість передати ці кошти третій особі; похідний іменник «фінансування»: коли мова йде про будь-який проект, цей термін використовується для визначення операцій, які полягають (після проведення грошової та вартісної оцінки усіх елементів проекту) в тому, щоб спрогнозувати джерело необхідних ресурсів для забезпечення потреби. Тобто розуміється мобілізація власних коштів суб'єкту господарювання (самофінансування) або використання зовнішнього фінансування, що буде задоволено завдяки здатності до фінансування, яке забезпечується іншими суб'єктами господарювання, і які мають на даний момент надлишок коштів у зв'язку зі здатністю до повного самофінансування. Подібної думки дотримувється Б. Колас [14].

Сутнісні відмінності між підходами вітчизняної та зарубіжної науки пов'язані з тим, що західна розглядає фінанси підприємств як суб'єктивно-економічну категорію, а економічна наука пострадянських країн як об'єктивно-економічну. Це можна пояснити тим, що економічні механізми в адміністративно-командній системі забезпечувалися директивним централізованим плануванням та опосередковувалися державними фінансами.

Отже, існування неоднозначності щодо сутності «фінанси» підприємств можна пояснити, по-перше, відмінностями у підходах до вибору предмету, мети дослідження, й, по-друге, відсутністю узгодження основних принципів дослідження фінансів у вітчизняній та іноземній науці. Це призводить до дисбалансу між основними методами визначення фінансових категорій як на теоретичному, так і практичному рівні. Щодо першого, то можна погодитися з В. Опаріном [15, с. 38], який вважає, що розуміння «фінансів підприємства» залежить від ключових аспектів їх дослідження. В результаті науковці отримують можливість оцінювати фінанси з позиції їх змістовного наповнення й матеріального втілення. Відповідно до першого підходу фінанси – це економічні відносини, які характеризують рух грошових потоків у готівковій і безготівковій формі, а, відповідно до другого – процес формування доходів і здійснення витрат.

Таким чином визначимо, що фінанси підприємств – це сукупність економічних відносин, які опосередковують процес формування, розподілу та використання фінансових ресурсів. При цьому основною ознакою фінансових ресурсів підприємств, які виступають матеріальною основою функціонування фінансів – є джерела їх походження й право суб'єкту господарювання розпоряджатися ними. Останнє визначається правами власності: у випадку власності суб'єкт отримує право володіння, розпорядження й використання (власні), а у випадку записки – право використовувати кошти на умовах платності, зворотності, забезпеченості, цільового використання. Отже, фінансові фонди впливають на фінансовий стан та систему управління фінансами підприємств. Такий підхід підтримують й вітчизняні економісти, зокрема О. Василек [9, с. 4], С. Мочерний [10, с. 16-22], Г. Вознюк [5, с. 468], В. Опарін [15] й ін.

Не можна знайти одностайності й щодо визначення сутності «фінансових ресурсів» в дослідженнях українських і російських економістів. Так, А. Загородній, С. Хачатурян прирівнюють їх до грошових. Однак, на нашу думку, з цим не можна погодитися. Зокрема, грошові кошти в касі та на банківських рахунках знеособлені й не мають цільового призначення. Не можна однозначно погодитися і з М. Сичовим, який вважає, що фінансові ресурси – це грошові нагромадження й грошові фонди, які створюються підприємствами в процесі розподілу й перерозподілу суспільного продукту та національного продукту [16, с. 80]. Однак, не всі грошові фонди підприємств є фінансовими, наприклад, фонд зарплатної плати. В. М. Родіонова, на відміну від попередніх авторів, розглядаючи сутність фінансових ресурсів, визначає їх призначення, однак в той же час, вона не приділяє увагу такій важливій характеристиці як джерело формування. Цікавою є думка І. Зятковського [5], який відносить до фінансових ресурсів лише власні, а запозичені визначає як інвестиційні. Але з цим не можна погодитися хоча б тому, що в ринковій економіці усі фінансові ресурси впливають на фінансовий стан і визначають особливості організації фінансів підприємств на основі забезпечення необхідних рівнів безпеки та рентабельності. Разом із цим, не всі економісти погоджуються що визначення фінансових ресурсів обмежується створенням фондів. Так вважає, наприклад, Г. Нам [6]. Зокрема, фонд зарплатної плати, фонд оборотних коштів, частина амортизаційних відрахувань у межах простого відтворення не можуть бути віднесені до вільних фінансових ресурсів підприємства.

Узагальнення поглядів щодо сутності фінансових ресурсів дозволяє виявити три їх ключові характеристики: наявність джерела створення, форму виявлення й цільове призначення, що дозволяє визначити фінансові ресурси як частину коштів підприємства у фондовій і нефондовій формі, що формуються при розподілі виготовленого продукту, залучаються підприємством з різних джерел і спрямовуються на забезпечення розширеного відтворення виробництва. При цьому можна погодитися з російськими економістами [17, с. 18-30], які вважають, що використання фінансів у нефондовій формі є виключенням з правила, яке виникає при порушенні режиму функціонування звичайного фінансово-господарського механізму (безакцентне зняття коштів з розрахункового рахунку, арешт або відчуження майна без згоди керівництва й власників тощо).

Такий підхід наближається до того, що представлений у західній економічній літературі, згідно якого фінансові ресурси це кошти із власних та запозичених джерел, які інвестуються власниками, акціонерами у розвиток суб'єктів господарювання з метою зростання власного добробуту. При цьому важливо відзначити, що фінансові ресурси підприємства, які приносять дохід, називають у сучасній економічній науці капіталом. Саме такий підхід відповідає неокласичній теорії фінансів, яка визнає найбільш важливим елементом фінансової тріади фінансовий ринок як місце та механізм, за допомогою якого організуються та систематизуються, спрощуються та уніфікуються процедури оформлення договірних відносин та рух ресурсів. Таку думку поділяють й вітчизняні вчені (І. Бланк, В. Опарін, А. Поддєрьогін, О. Терешенко) [18, с. 62-68].

Отже, узагальнено: фінанси підприємства – це сукупність економічних відносин між економічними суб'єктами у процесі виробничо-господарської, інвестиційної та іншої діяльності із приводу формування, розподілу й використання фінансових ресурсів із метою забезпечення розширеного відтворення. В умовах ринкової економіки, на відміну від фінансів на макрорівні, вони, окрім розподільної (перерозподільної) та контрольної функцій, як і фінанси підприємств в командно-адміністративній економіці, виконують функцію забезпечення фінансовими ресурсами індивідуального кругообігу капіталу: «гроші – товар – гроші». При цьому фінансові ресурси можна розглядати з двох основних точок зору. По-перше, з точки зору наявності у підприємства майна підприємства (активів) і джерел його формування (пасивів), і, з іншої – цілеспрямованого їх використання. Фінансові ресурси як активи підприємства характеризуються ступенем ліквідності. Ліквідність у даному випадку – це здатність із мінімальними витратами відносно балансової вартості й у мінімальний термін часу трансформуватися в інші види фінансових ресурсів, а, також, здатність із мінімальними витратами в короткий термін трансформуватися саме в необхідні для раціонального споживання підприємством форми майна. При цьому особливості організації фінансів визначаються метою функціонування суб'єкту, галузевою належністю, організаційно-правовою формою, формою власності, фазою життєвого циклу.

Питання управління фінансами підприємств пов'язано з визначенням об'єкту категорії фінансів, відносно якого, як було зазначено вище, у вітчизняній економічній науці не сформувалося одностайного розуміння. Одні фахівці вважають, що об'єктом є грошові відносини. Інші визначають об'єкт як частину економічних відносин – розподільчих, що опосередковуються грошима. І. Зятковський [3, с. 35] взагалі вважає виокремлення «відносин» як об'єкт дослідження набуттям перехідної економіки. Так, наприклад, дійсно важко обґрунтувати, як за допомогою «відносин» можна виміряти якісний або кількісний склад фінансів або опосередковувати процеси формування, розподілу фінансових ресурсів. На думку І. Зятковського «...потреба у застосуванні об'єкта фінансів як економічної категорії терміну «відносини» виникла для завуалювання в умовах командно-адміністративної економіки дії економічних категорій і фінансових важелів, характерних для ринкової економіки. Тобто термін «відносини» замінив організацію економічних і фінансових стосунків між суб'єктами господарювання та державними й недержавними інституціями (бюджетом, державними цільовими фондами, банками, страховими компаніями, фондовими біржами) із приводу формування й використання фінансових результатів (доходів)» [19, с. 21].

Таку дискусію можна пояснити тим, що суб'єкт управління здійснює кількісний вплив на фінансові ресурси, а якісний – на фінансові відносини. Таким чином, на нашу думку, специфічним об'єктом дослідження фінансів підприємств є відносини, у результаті яких відбувається трансформація активів і пасивів на основі прийняття й реалізації фінансових рішень, об'єктом дослідження управління фінансами – форми, методи управління активами, зобов'язаннями, власним капіталом. Це дозволяє підтвердити те, що фінанси підприємства – це сукупність економічних відносин між підприємницькими структурами та окремими їх підрозділами, державними і недержавними інституціями з приводу організації формування, розподілу та використання фінансових ресурсів у процесі відтворення.

З розвитком світової економічної науки змінюються підходи науковців щодо цілей підприємства (фірми), що не може не позначитися й на розвитку теорії фінансів підприємств. Аналіз основних теоретичних підходів у сучасній економічній науці щодо цілей функціонування підприємств (неокласичної (А. Маршалл, А. Курно), управлінської (О. Вільямсон, Г. Саймон, В. Баумоль), біхевіористичної (Р. Саерт, Д. Марш), теорії агентських відносин або теорії мандатів (М. Дженсен та У. Меклінг), економіки інформації (Дж. Акерлоф, Дж. Стіглер), теорії транзакційної економіки (А. Алчян, Г. Демсетц, Р. Коуз)) дозволяє узагальнити сукупність таких основних цілей організації підприємств: максимізація прибутку, мінімізація транзакційних витрат, максимізація обсягу продаж, максимізація темпів зростання підприємства, забезпечення конкурентних переваг, максимізація доданої вартості, максимізація ринкової вартості компанії тощо. В той же час, враховуючи домінування корпоративної форми організації підприємництва в світовій економіці, інтернаціоналізацію капіталу, розширення джерел фінансування господарської діяльності, поява нових фінансових інструментів й інститутів, зростання ролі інформації, узагальнено максимізацію добробуту власників у поточному й перспективному періоді як основну ціль організації й управління фінансами підприємств в умовах сучасного ринкового господарства.

Однак лише визначення цієї цілі для розуміння сутності фінансів недостатньо. Важливим аспектом є обґрунтування методологічних засад організації відносин щодо досягнення визначеної цілі. В контексті цього слід звернутися до класичної, неокласичної, інституційної теорії фінансування. Класична концепція досліджує форми фінансування підприємницької діяльності та ефективність їх використання з точки зору акціонера-власника, кредитора як капіталодавця, приділяє увагу фінансовим аспектам створення, реструктуризації, реорганізації компанії. В основі неокласичної теорії (Ф. Модільяні та М. Міллер, Г. Марковіч, В. Шарп, Дж. Моссін, Дж. Лінтнер, Ф. Блэк і М. Шоулз, Дж. Хіршліфер) реалізуються, перш за все, дослідження досконаліх ринків капіталу та їх вплив на організацію фінансів корпорацій. Так, неокласики вивчають взаємозв'язок між структурою капіталу та вартістю капіталу й ринковою вартістю фірми; можливість зниження інвестиційних ризиків за рахунок диверсифікації; розробляють моделі ринкового ціноутворення для фінансових активів. З появою та активним розвитком фінансових інструментів, інститутів формується інституційна теорія (К. Ерроу, В. Баумоль, М. Дженсен, В. Меклінг), яка досліджує можливості узгодження фінансових відносин між

суб'єктами господарювання, що виступають в якості «принципалів» і «агентів», відповідно їх інтересам та умовам асиметричності інформації. В контексті цього основним об'єктом організації фінансів визначаються агентські витрати та їх мінімізація.

Висновки. Отже узагальнено, що якщо з розвитком економічної науки можна спостерігати збереження сутнісних ознак фінансів підприємств, то їх змістовні компоненти суттєво еволюціонують. Так, зокрема, якщо в класичній теорії фінансові відносини визначаються, перш за все, розподільними процесами, то в неокласичній – процесами мобілізації й інвестування, а в інституційній – мотивацією економічної поведінки основних учасників, її відповідністю прийнятим правилам (стандартам) економічної й фінансової поведінки.

Враховуючи вітчизняний та світовий досвід, можна розглядати фінанси підприємства як об'єкт управління, як систему фінансових відносин і фінансових рішень, в основі якої формування та реалізація відповідного фінансового механізму. Саме останній набуває найбільшої модернізації в трансформаційний період через включення нових елементів з відповідними засобами та інструментами регулювання, внутрішнього контролю, адекватних сучасним тенденціям економічного розвитку.

В результаті, цілеспрямовані зусилля щодо формування фінансових ресурсів та їх використання визначаються як фінансова діяльність. Відповідно, фінансова діяльність підприємств реалізується через механізм функціонування фінансів як методологічну, методичну, організаційну побудову фінансових відносин усередині та зовні підприємств. Зовнішня дія характеризується як фінансова політика, і, як демонструють дослідження, в умовах ринку остання формується для реалізації фінансової стратегії отримання прибутку. Реалізація фінансової політики включає поняття «фінансовий метод», «фінансовий важіль», «фінансовий норматив», «фінансовий інструмент» й інші, сукупність яких й формує структуру фінансового механізму підприємства. Саме такі висновки дозволяють наблизити підходи дослідження фінансів підприємства в західній та вітчизняній економічній науці. Як вже зауважувалося, західна економічна думка підходить до визначення фінансів підприємств більш із практичного боку. Теоретичний підхід формує фінансову теорію, а практичний – визначає фінансову діяльність як діяльність направлену на розробку й реалізацію фінансових рішень як вибір між володінням тими чи іншими видами цінностей: майном (матеріальними або нематеріальними цінностями), фінансовими цінностями, грошима, боргами (дебіторською й кредиторською заборгованістю). Саме поєднання цих двох підходів дозволяє обґрунтувати організацію фінансів підприємств щодо забезпечення найкращих результатів фінансової діяльності в сучасних умовах розвитку вітчизняної економіки.

Література.

1. Бирман А. М. Очерки теории советских финансов. Сущность и функции финансов. / А. М. Бирман. – М.: Финансы. – 1968. – 208 с.
2. Павлюк К. В. Фінансові ресурси держави. / К. В. Павлюк. – К.: «Ніос», 1997. – 176 с.
3. Зятковський І. В. Теоретичні засади фінансів підприємств. / І. В. Зятковський. // Фінанси України. – 2000. – № 4. – С. 17-26.
4. Белоліпецький В. Г. Фінанси фірми: Курс лекцій. / В. Г. Белоліпецький. / Под ред. И. П. Мерзлякова. – М.: ИНФРА-М, 1999. – 298 с.
5. Загородній А. Г. Фінансовий словник / А. Г. Загородній, Г. Л. Вознюк, Т. С. Смолженко. – 2-ге вид., випр. та доп. – Львів: Центр Європи, 1997. – 572 с.
6. Фінанси підприємств: Підручник. / Ред. Поддєрьогін А. М.; КНЕУ. – К.: КНЕУ, 2004. – 546 с.
7. Білик М. Д. Бюджетування у системі фінансового планування. / М. Д. Білик. // Фінанси України. – 2004. – № 3. – С. 97-109.
8. Бланк І. А. Управление формированием капитала. / И. А. Бланк. – К.: Ника-Центр, Эльга, 2000. – 512 с.
9. Василик О. Д. Державні фінанси України: Навч. Посібник. / О. Д. Василик. – К.: Вища шк., 1997. – 383 с.
10. Мочерний С. В. Сутність фінансів у контексті економічних відносин. / С. В. Мочерний, Я. С. Ларіна, О. Я. Плахотнюк. // Фінанси України. – 2005. – № 3. – С. 16-22.
11. Павлова Л. Н. Финансы предприятия. / Л. Н. Павлова. – М.: Финансы, ЮНИТИ. – 1998. – 402 с.
12. Фінанси підприємств: Учбовий посібник. / за ред. В. В. Буряковського. – Дніпропетровськ: Пороги, 1998. – 248 с.
13. Бернар І. Толковий экономический и финансовый словарь: в 2 т. Т. 2. / И. Бернар, Ж.-К. Колли; ред. Л. Степанова. – М.: Междун. отношения. – 1997. – 760 с.
14. Коллас Б. Управление финансовой деятельностью предприятия: Пер. с франц. / Б. Коллас. – М.: ЮНИТИ, 1997. – 576 с.
15. Опарін В. Фінансова система України. Теоретико-методологічні аспекти / В. Опарін. – К.: КНЕУ, 2005. – 239 с.
16. Хачатурян С. В. Сутність фінансових ресурсів та їх класифікація. / С. В. Хачатурян. // Фінанси України. – № 4. – 2003. – С. 77-81.
17. Воложанін В. В. Теоретические аспекты определения финансов предприятия в современных условиях. / В. В. Воложанин, О. А. Воложанина. // Вестник ЧГПУ: Сер. 7. Экономика России: проблемы и перспективы. – Челябинск: Изд-во ЧГПУ, 2000. – С. 18-30.
18. Воробієв Ю. М. Теоретичні основи фінансового капіталу підприємств. / Ю. М. Воробієв. // Фінанси України. – № 7. – 2001. – С. 62-68.
19. Зятковський І. В. Фінанси підприємств: Навч. посіб. - 2-е вид., перероб. та допов. / І. В. Зятковський. – К.: Кондор, 2003. – 364 с.

References.

1. Birman A. M. Oчерki teorii sovetских finansov. Suschnost' i funkcii finansov. / A. M. Birman. – М.: Finansy. – 1968. – 208 s.
2. Pavlyuk K. V. Finansovi resursi derzhavi. / K. V. Pavlyuk. – К.: «Nios», 1997. – 176 s.
3. Zyatkovskii I. V. Teoreticheskie zasadi finansiv pidpriemstv. / I. V. Zyatkovskii. // Finansi Ukraini. – 2000. – № 4. – S. 17-26.
4. Belolipeckii V. G. Finansy firmy: Kurs lektsii. / V. G. Belolipeckii. / Pod red. I. P. Merzlyakova. – М.: INFRA-M, 1999. – 298 s.
5. Zagorodnii A. G. Finansovii slovník / A. G. Zagorodnii, G. L. Voznyuk, T. S. Smovzhenko. – 2-ge vid., vipr. ta dop. – L'viv: Centr Evropi, 1997. – 572 s.
6. Finansi pidpriemstv: Pidruchnik. / Red. Podder'ogin A. M.; KNEU. – К.: KNEU, 2004. – 546 s.
7. Bilik M. D. Byudzhetuvannya u sistemii finansovogo planuvannya. / M. D. Bilik. // Finansi Ukraini. – 2004. – № 3. – S. 97-109.
8. Blank I. A. Upravlenie formirovaniem kapitala. / I. A. Blank. – К.: Nika-Centr, El'ga, 2000. – 512 s.
9. Vasilik O. D. Derzhavni finansy Ukraini: Navch. Posibnik. / O. D. Vasilik. – К.: Vischa shk., 1997. – 383 s.
10. Mochernii S. V. Sutnist' finansiv u konteksti ekonomichnix vidnosin. / S. V. Mochernii, YA. S. Larina, O. YA. Plaxotnyuk. // Finansi Ukraini. – 2005. – № 3. – S. 16-22.
11. Pavlova L. N. Finansy predriyatiya. / L. N. Pavlova. – М.: Finansy, YUNITI. – 1998. – 402 s.
12. Finansi pidpriemstv: Uchbovii posibnik. / za red. V. V. Buryakovskogo. – Dnipropetrovs'k: Porogi, 1998. – 248 s.
13. Bernar I. Tolkovii ekonomicheskii i finansovyi slovar': v 2 t. T. 2. / I. Bernar, Zh.-K. Kolli; red. L. Stepanova. – М.: Mezhdun. otnosheniya. – 1997. – 760 s.
14. Kollas B. Upravlenie finansovoi deyatelnost' yu predpriyatiya: Per. s franc. / B. Kollas. – М.: YUNITI, 1997. – 576 s.
15. Oparin V. Finansova sistema Ukraini. Teoretiko-metodologichni aspekti / V. Oparin. – К.: KNEU, 2005. – 239 s.
16. Xachaturyan S. V. Sutnist' finansovix resursiv ta ix klasifikatsiya. / S. V. Xachaturyan. // Finansi Ukraini. – № 4. – 2003. – S. 77-81.
17. Volozhanin V. V. Teoreticheskie aspekti opredeleniya finansov predpriyatiya v sovremennykh usloviyax. / V. V. Volozhanin, O. A. Volozhanina. // Vestnik CHGPU: Ser. 7. Ekonomika Rossii: problemy i perspektivy. – Chelyabinsk: Izd-vo CHGPU, 2000. – S. 18-30.
18. Vorobiov YU. M. Teoretichesni osnovi finansovogo kapitalu pidpriemstv. / YU. M. Vorobiov. // Finansi Ukraini. – № 7. – 2001. – S. 62-68.
19. Zyatkovskii I. V. Finansiv pidpriemstv: Navch. posib. - 2-e vid., pererob. ta dopov. / I. V. Zyatkovskii. – К.: Kondor, 2003. – 364 s.

Стаття надійшла до редакції 15.06.2013 р.

ТОВ "ДКС Центр"